

Z kroniki naukowej

VIII FORUM POLSKO-NIEMIECKIE

„Polacy i Niemcy – wspólna odpowiedzialność za Europę” – pod takim hasłem toczyły się obrady VIII Forum Polsko-Niemieckiego, które odbyło się w dniach 21-23 maja 1995 r. w Gdańsku.

Forum zostało powołane przez oba rządy w 1976 r. w celu stworzenia „szerszego fundamentu dla starań o normalizację, porozumienie i pojednanie”. Modelem Forum były niemiecko-brytyjskie spotkania w Königswinter. Podobnie jak ewolucji podlegały stosunki polsko-niemieckie, tak również samo Forum ulegało zmianom. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 1991 r. w art. 29 określa podstawowe zadanie Forum jako instytucji powołanej do opracowania koncepcji stosunków polsko-niemieckich i podejmowania w tym celu odpowiednich inicjatyw.

Obrady Forum – skupiające wybitnych reprezentantów świata polityki, gospodarki, środowisk kościelnych, reprezentantów związków zawodowych, naukowców, dziennikarzy – odbywają się co dwa lata, przemennie w Polsce i w Niemczech. Komitet Koordynacyjny Forum działający w obu krajach zajmuje się pracami merytorycznymi i organizacyjnymi niezbędnymi do przygotowania obrad. Funkcje współprzewodniczących tego Komitetu pełni prof. dr hab. Anna Wolff-Powęska, dyrektor Instytutu Zachodniego w Poznaniu oraz prof. dr hab. Karl Kaiser, dyrektor *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik* w Bonn. Sekretarzami Komitetu Koordynacyjnego są: niemieckiego – mgr Jacek Rulkowski, polskiego – dr hab., prof. IZ Andrzej Sakson. Na obu tych instytucjach spoczywa zlecony przez ministrów spraw zagranicznych obu krajów, trud bezpośrednio organizacji Forum.

Życzenia owocnych obrad przesłali do Gdańska prezydenci obu państw: Lech Wałęsa i Roman Herzog.

Polscy organizatorzy Forum przygotowali wcześniej polską i niemiecką wersję obszernego „Raportu o współpracy polsko-niemieckiej w latach 1990-1995”, który stanowił ważny element odniesienia do toczonych w Gdańsku dyskusji.

Spotkanie odbywało się w trzech głównych sekcjach problemowych:

1. Członkostwo Polski w *NATO*. Referaty wprowadzające wygłosili: Karsten Voigt, poseł do *Bundestagu* oraz dr Piotr Nowina-Konopka, poseł na Sejm RP.
2. Droga Polski do Unii Europejskiej. Referaty wprowadzające przedstawili: dr hab. Andrzej Harasymowicz z Departamentu Integracji Europejskiej Urzędu Rady Ministrów oraz dr Friedbert Pflüger, poseł do *Bundestagu*.
3. Polsko-niemieckie pogranicze – spotkanie ludzi. Uwagami na ten temat podzielili się z zebranymi: Manfred Stolpe, premier Brandenburgii oraz Marek Tałasiewicz, wojewoda szczeciński.

W obradach plenarnych i trzech grupach roboczych uczestniczyło ponad sto osób. Efektem końcowym obrad były zalecenia poszczególnych grup roboczych. W sposób syntetyczny ujmując one podstawowe wątki dyskusji toczony podczas trwania Forum.

W toku ożywionej dyskusji podczas obrad Grupy I. „Członkostwo Polski w *NATO*” uczestnicy jej doszli do następujących konkluzji końcowych:

– Związana z politycznym przełomem 1989 r. szansa radykalnej zmiany w zakresie stosunków polsko-niemieckich została po 1989 r. bardzo dobrze wykorzystana, w tym także w zakresie bezpieczeństwa. Jednym z najważniejszych zadań głównych sił politycznych w obu krajach jest utrzymanie dotychczasowej dynamiki współpracy w dziedzinie szeroko rozumianej współpracy wojskowej i obronnej.

– Stosunki między siłami zbrojnymi obu krajów rozwijają się po 1989 r. w sposób rzeczowy i szybki. Cechuje je pragmatyczne poszukiwanie możliwych form współpracy i zainteresowanie bliższym poznaniem nowych partnerów.

– Niezbędne jest kreatywne wykorzystanie stworzonej już infrastruktury traktatowej i istniejących kontaktów między siłami zbrojnymi obu państw oraz innymi instytucjami zajmującymi się polityką obronną do nowej aktywności i podejmowania nowych inicjatyw.

– Należy dążyć do możliwie szerokiego upowszechnienia w opinii publicznej obu krajów wiedzy o stanie współpracy polsko-niemieckiej w dziedzinie bezpieczeństwa.

– Dla rozwoju bezpieczeństwa i stabilności w Europie niezbędne jest członkostwo Polski w *NATO*. Rozszerzenie Sojuszu Atlantyckiego prowadzi do nadania *NATO* nowego charakteru i służy wypracowaniu lepszych przesłanek i przyspieszeniu realizacji procesu powstawania ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa.

– Wszelkie kontakty dwustronne powinny być realizowane z uwzględnieniem ich znaczenia i wpływu na proces zbliżania RP do zachodnich struktur bezpieczeństwa, w tym głównie *NATO*. Polska i Niemcy powinny w dalszym ciągu dążyć do rozbudowy szerokiej sieci kontaktów i praktycznych działań stanowiących wkład obu państw w proces przyspieszenia członkostwa Polski w *NATO*. Szczególną uwagę należy zwrócić na wykorzystanie możliwości związanych z udziałem Polski w „Partnerstwie dla pokoju”, jak również na współpracę polsko-niemiecko-francuską (Trójkąt Weimarski) i polsko-niemiecko-duńską.

– Strona niemiecka powinna aktywniej angażować się na rzecz takiego oddziaływania na struktury *NATO*, które owocowałyby zwiększoną gotowością Sojuszu do uwzględniania reprezentacji strony polskiej w różnego rodzaju gremiach i formach aktywności *NATO*. W szczególności należałoby otworzyć dla polskich oficerów możliwość uczestniczenia w cyklach szkoleniowych przewidzianych dla personelu sił zbrojnych członków Sojuszu w *NATO defence Colleg* w Rzymie i w szkole *NATO* w Oberammergau (RFN).

– Dla zintensyfikowania współpracy w dziedzinie militarnego bezpieczeństwa niezbędne jest wnikliwe rozpatrzenie istniejących już możliwości kooperacji zakładów przemysłu obronnego i kreatywne podejście do przyszłych możliwości i obszarów takiej współpracy.

– Dalsze rozbudowywanie i pogłębianie polsko-niemieckiej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa wymaga takiego kształtowania jej form, aby były one zrozumiałe dla wszystkich państw sąsiednich, i aby przyczyniały się do wzrostu wzajemnego zaufania i wzrostu stabilności w regionie i w całej Europie.

Uczestnicy Grupy II „Droga Polski do Unii Europejskiej” sformułowali następujące zalecenia:

– Przystąpienie Polski do UE jest przede wszystkim kwestią polityczną, a nie ekonomiczną. Z tego względu zaleca się rządowi, niemieckiemu i polskiemu, działanie na rzecz tego, by Polska natychmiast po zakończeniu konferencji przeglądowej Maastricht II, a w każdym razie przed ewentualną rundą ratyfikacyjną rezultatów tej konferencji, otrzymała wiążący termin rozpoczęcia negocjacji w sprawie przyjęcia do Unii. Decyzja ta powinna być podjęta najpóźniej w grudniu br. na szczycie UE w Hiszpanii.

– Zasada przejrzystości integracji UE powinna obowiązywać również w przypadku procesu rozszerzenia na wschód. Dotyczy to głównie wszystkich poziomów egzekutywy. Ponadto również parlamenty powinny usilniej i w sposób zinstytucjonalizowany współpracować ze sobą: np. polski parlament, tzn. Sejm i Senat, powinien zbadać, czy nie może wysłać swych stałych przedstawicieli do frakcji Parlamentu Europejskiego (PE). Powtórzono zostaje zalecenie Forum polsko-niemieckiego z roku 1991: przedstawicielom parlamentów państw stowarzyszonych powinien niezwłocz-

nie być przyznany status obserwatora przy PE. Poza tym aktywnie winny być realizowane i rozszerzane postanowienia Rady Europejskiej w Essen (grudzień 1994) w sprawie silniejszego włączania stowarzyszonych krajów reformujących się do prac instytucji UE (dialog ustrukturalizowany).

– W Polsce jak najszybciej powinna się zacząć szeroka akcja informacyjna i obszerna dyskusja na temat dalszego rozwoju Unii Europejskiej i roli Polski w UE. Decydującą rolę powinny w niej odegrać wszystkie partie polityczne, a zwłaszcza wszystkie „organizacje nierządowe”. Niemieckie instytucje powinny przy tym pomóc materialnie i duchowo. W Niemczech konieczna jest bardziej rzeczowa i wydajna dyskusja na temat pogłębienia i rozszerzenia UE. Przy czym niezbędne reformy integracji UE (polityka rolna, fundusz kohezyjny, instytucje itd.) tak samo, jak i otwarcie rynków powinny być uzasadnione nie tylko samym rozszerzeniem na wschód, lecz zawsze również własną korzyścią.

– Wszelkie starania o dalsze otwarcie rynków UE dla produktów z Polski (i innych państw stowarzyszonych) muszą być nasilone (dotyczy to zwłaszcza dalszego znoszenia ilościowych ograniczeń importowych).

– Niezbędna reforma wspólnej polityki rolnej UE – a tym samym powtórzone zostaje kolejne zalecenie Forum polsko-niemieckiego z roku 1991 – powinna z góry uwzględniać interesy polskiego rolnictwa.

– Forum polsko-niemieckie powinno z jak największym naciskiem wspierać wszelkie wysiłki zmierzające do realizacji unii politycznej w Europie – również poprzez przyciąganie, w zależności od tematów, przedstawicieli państw trzecich.

„Polsko-niemieckiemu pograniczu – spotkaniu ludzi” poświęcone były obrady Grupy III. Spotkały się one z największym zainteresowaniem uczestników Forum, o czym świadczyć może duża frekwencja. Grupa ta sformułowała następujące zalecenia:

– Popieranie badań nad historią współczesną, zajmujących się dotychczasowymi „białymi plamami” w niemieckich czy polskich badaniach, np. kwestią wypędzeń jako problemem niemieckiej historii i trudnym do przewyciężenia w Polsce tabu.

– Dalej należałoby korzystać z pozytywnej symboliki rocznic w polsko-niemieckich stosunkach (np. w 1995 r. 30-lecie memorandum Kościoła ewangelickiego w Niemczech i wymiany listów biskupów katolickich, w 1997 r. 300-lecie polsko-saskiej unii personalnej, w 2000 r. – 1000-lecie spotkania Ottona III z Bolesławem Chrobrym), aby uczynić je – szczególnie także dla młodego pokolenia – wydarzeniami kulturalnymi, medialnymi i politycznymi.

– Popieranie biblioteki polsko-niemieckiej; książki z niemieckiego czy polskiego obszaru językowego, które mają znaczenie dla stosunków polsko-niemieckich, powinny być proponowane do tłumaczenia na język sąsiada.

– Popieranie projektu „muzeum regionalne” czy „muzeum rodzinne” na Dolnym Śląsku (niemieckie rodziny przed rokiem 1945, polskie po roku 1945 – przyswojenie dziejów, przestrzeni, rodzinnych biografii).

– Popieranie partnerstw w sferze kościelnej, zwłaszcza projektów młodzieżowych, przy szczególnym uwzględnieniu obszaru przygranicznego.

– Władze kulturalne i szkolne w obu krajach powinny na nowo ocenić tematykę „Polska” oraz „Niemcy” w podręcznikach geografii i historii.

– Stworzenie polsko-niemieckiego funduszu gwarancji kredytowych przede wszystkim dla „małego biznesu” i na terenach przygranicznych.

– Sprawozdanie dla następnego Forum powinno być przedłożone na pół roku przed terminem Forum i zawierać dodatkowe informacje nt. kooperacji wojskowej, ekologicznej i gospodarczej, kontaktów międzyludzkich, współpracy władz policyjnych oraz w dziedzinach transportu i żeglugi.

– Parlamentarzyści z okręgów wyborczych po obu stronach granicy powinni systematycznie działać jako grupa nacisku na rzecz współpracy przygranicznej.

– Dwustronne kontakty polsko-niemieckie należy rozszerzyć na trzy- lub wielostronne (francuskie, izraelskie i in.).

– Zachęcano do takich projektów badawczych, które zająć się powinny strategiami/socjotechnikami spotkań wszystkich grup wiekowych i zawodowych (dołączając listę organizacji młodzieżowych i partnerów). W związku z tym zwrócono uwagę, że należy uniknąć historyczno-moralnego pouczenia w spotkaniach, by powiększyć atrakcyjność spotkań zarówno dla niemieckiej, jak i polskiej młodzieży.

– Popieranie kursów przygotowujących polskich i niemieckich nauczycieli na spotkania polsko-niemieckie oraz wydanie „informatora” przygotowującego do spotkań młodych ludzi z Polski i Niemiec.

– Popieranie kursów językowych dla młodzieży.

– Popieranie społecznego dialogu w ramach współpracy regionalnej. Projekty kooperacyjne: infrastruktura oświaty, dokształcanie, infrastruktura technologiczna, polityka na rynku pracy, dialog branżowy, projekt partnerstwa społecznego.

– *Collegium Polonicum* w Ślubicach powinno być bardziej popierane. Jednym z zadań polskiego oddziału Viadriny mogłoby być przygotowywanie analizy stanu i zapotrzebowania na projekty badawcze.

– Powołanie „okrągłego stołu” dla mniejszości niemieckiej w Polsce i mniejszości polskiej (a także łużyckiej) w Niemczech.

– Ze względu na pożądaną paritetowość warto by rozważyć zaproszenie przedstawicieli Polaków w Niemczech na następne Forum i włączenie ich do Komitetu Koordynacyjnego.

– Proponuje się wzmożenie starań o stworzenie euroregionu „Pomerania”.

– Rząd federalny i rząd polski powinny rozważyć przyznanie dalszych środków dla polsko-niemieckiego magazynu „Dialog”.

– Komitet Koordynacyjny Forum powinien rozważyć, czy magazyn „Dialog” nie ma przejąć również roli organu Forum.

– Na następne Forum należałoby zaprosić studentów i innych przedstawicieli młodego pokolenia dla natężenia dialogu między generacjami.

– Znaczenie instytutów kultury dla porozumienia polsko-niemieckiego winno być docenione również w ten sposób, że ich środki zamiast być ograniczane powinny pod względem finansowym wystarczać na spełnianie przez instytuty ich ważnych zadań. Ponadto polskie instytuty powinny mieć prawo wystawiania świadectw uprawniających do podjęcia studiów w Polsce.

Obradom Forum towarzyszyły trzy wystawy:

– Gdańsk – miasto wielokulturowe, przygotowana przez gdańskie placówki naukowe.

– Stosunki polsko-niemieckie w literaturze naukowej, zorganizowana przez Instytut Zachodni.

– Projekt kulturalny dla Chełma, z inicjatywy Politycznego Klubu z Kolonii.

Gdańskie Forum spotkało się z dużym zainteresowaniem środków masowego przekazu. W prasie centralnej i lokalnej ukazało się szereg artykułów poświęconych obradom. Także radio i telewizja (w programach o ogólnopolskim i regionalnym zasięgu) obszernie relacjonowały przebieg spotkania. VIII Forum wniosło istotny wkład do dalszego rozwoju stosunków polsko-niemieckich.

Andrzej Sakson

KSZTAŁCENIE POLITYCZNE W PAŃSTWIE DEMOKRATYCZNYM

W dniach 12-15 czerwca 1995 r. w Polanicy Zdroju odbyła się trzecia konferencja z cyklu „Kształcenie polityczne w państwie demokratycznym”. Jej organizatorem była Fundacja im. Friedricha Naumanna Biuro w Warszawie we współpracy z Fundacją „Edukacja dla Demokracji”. Poprzednie konferencje miały miejsca w Troszynie 1993 r. oraz w Kielcach w 1994 r.